

На основу члана 41а став 2. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др. закон и 71/21) и) и члана 42. став 1. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон),

Влада доноси

УРЕДБУ О ПРОГЛАШЕЊУ ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „РАЈАЦ”

Члан 1.

Предео Рајца се налази у централном делу Србије, на источном ободу Ваљевских планина (Ваљевске Подгорине). Према административној подели територија природног добра припада Колубарском и Моравичком управном округу, ставља се под заштиту и проглашава заштићеним подручјем под именом Предео изузетних одлика „Рајац”, као подручје II категорије односно од великог значаја (у даљем тексту: Предео изузетних одлика „Рајац”).

Члан 2.

Предео изузетних одлика „Рајац”, ставља се под заштиту у циљу заштите и очувања: изузетних предеоних карактеристика; положаја у региону са амбијенталним и еколошким значајем; симбола региона у односу на историјски значај и природне и културне вредности; аутентичности природних карактеристика, садржаних у рељефу, геологији и хидрогеологији, клими и живом свету; природе и природних вредности; станишта потенцијалног NATURA 2000 подручја; репрезентативности и значаја геолошких и хидрогеолошких појава и наслеђа; ефекта нетакнуте очуване природе, као и ефекта ваздушне бање.

Предео Рајца по својим морфоамбијенталним одликама, представља најатрактивнији предео Ваљевских планина и припада српско-балканском макрорегиону, који одликује хетерогени предеони образац. Ову планинску висораван одликују карактеристични геоморфолошки феномени карста.

Предео изузетних одлика „Рајац” карактеришу два значајна објекта хидролошког наслеђа Републике Србије, а то снажно крашко врело Љига и извориште Дичина.

Вегетацију Предела изузетних одлика „Рајац” чине површине обрасле шумама и ливадама, са развијеним различитим типовима шумске вегетације. У нижим деловима, јављају се ксеротермне климатогене заједнице храстова, пре свега, сладуна и цера. На већим надморским висинама смеђују се мезофилније варијанте храстових шума (цер, китњак и граб, китњак). Значајно је присуство кострике у густом склопу, на површинама од неколико хектара, које се налазе испод чисте састојине шуме црног граба, што представља праву реткост за читаво подручје Републике Србије. Такође, ретка је и појава заједнице црног граба са костриком, као и састојина букве и црног граба.

Ливаде и пашњаци Предела изузетних одлика „Рајац”, представљају изузетан ресурс овог предела.

Флора и фауна Предела изузетних одлика „Рајац” је разноврсна и представљена ретким и угроженим биљним и животињским врстама, од којих су многе заштићене.

Забележено је укупно 243 биљна таксона, од којих 75 има и национални и међународни значај.

На подручју Предела изузетних одлика „Рајац” пронађене су 3 врсте инсеката из реда тврдокрилаца, које су први пут забележене у подацима о фауни Републике Србије, као и описана нова врста за науку из реда тврдокрилаца (*Coleoptera*), врста *Duvalius (Duvalius) suvoborensis*, која се може наћи само у „Великој пећини у Брезацима” и која се налази на листи строго заштићених врста у Републици Србији.

Са аспекта фауне птица, значајне су врсте птица које су од националне и међународне важности за заштиту. Поред тога, као типичан шумадијски тип предела, Рајац је значајан као централна зона за еколошко повезивање у мрежу значајних подручја у циљу очувања укупног диверзитета врста и станишта у Србији и шире, па се управо због тога сматра да Рајац треба уврстити у потенцијално NATURA 2000 подручје. Забележена је укупно 81 врста птица, од чега су 62 врсте птице гнездарике.

Највећи број врста (65) је строго заштићен, док 16 врста има статус заштићене дивље врсте. Такође, на овом подручју је евидентирано и 14 врста птица са додатка I Директиве о птицама (209/147/ЕС).

Фауну сисара Предела изузетних одлика „Рајац”, стално или повремено настањује око 51 врста сисара, што чини нешто више од половине врста које су до сада на било који начин регистроване на територији Србије. Најбројнију групу чине слепи мишеви (*Chiroptera*) са 19 присутних врста, а најмању папкари (*Artiodactyla*) са 2 врсте, као и зечеви (*Lagomorpha*) са 1 врстом.

Предео Рајца се налази у оквиру еколошки значајног подручја „Ваљевске планине” (бр. 33), еколошке мреже Републике Србије, значајног за заштиту врста и станишта: EMERALD еколошка мрежа („Сувобор RS0000036”) и одабрано подручје за дневне лептире - *Prime Butterfly Area* (РВА „Маљен – Сувобор”, бр. 39).

Историјски печат и традицију народа Предела изузетних одлика „Рајац”, обележава једино културно добро на овом подручју, споменик културе од националног значаја „Споменик 1300 каплара”, као обележје највеће и најзначајније битке у Првом светском рату, Колубарске битке.

Члан 3.

Предео изузетних одлика „Рајац”, налази се на територији општине Љиг (КО Славковица и КО Ба) и општине Горњи Милановац (КО Поллом и КО Горњи Бранетићи).

Површина Предела изузетних одлика „Рајац” износи 1.771,58 ха, од чега је у 540,50 ха (30,51%) у државном власништву, 1.152,77 ха (65,07%) у приватном, 46,38 ха (2,62%) у јавном, 6,11 ха (0,34%) у друштвеном, 25,82 ха (1,46%) у црквеном и другим облицима власништва.

Опис границе и графички приказ Предела изузетних одлика „Рајац”, дати су у Прилогу - Опис границе и графички приказ Предела изузетних одлика „Рајац”, који је одштампан уз ову уредбу и чини њен саставни део.

Члан 4.

На подручју Предела изузетних одлика „Рајац”, утврђују се режими заштите I, II и III степена.

Режим заштите I степена, укупне површине 85,27 ха, односно 4,81% површине Предела изузетних одлика „Рајац”, од чега је 81,23 ха (95,26%) у државној својини и 4,03 ха (4,74%) у приватној својини и обухвата локалитет „Велика провалија” и налази се на територији општине Љиг (КО Славковица).

Режим заштите II степена, укупне површине 1.029,46 ха, односно 58,11% површине Предела изузетних одлика „Рајац”, од чега је 128,51 ха (12,48%) у државном

власништву, 855,16 ha (83,06%) у приватном, 40,76 ha (3,95%) у јавном и 5,08 ha (0,49%) у друштвеном и обухвата следеће локалитете:

1) Локалитет „Плато Рајца” – налази се на територији општине Љиг (обухвата делове КО Славковица и КО Ба) и општине Горњи Милановац (КО Полом);

2) Локалитет „Црквине” – налази се на територији општине Љиг (обухвата део КО Славковица);

3) Локалитет „Кршеви” – налази се на територији општине Горњи Милановац (обухвата део КО Горњи Бранетићи).

Режим заштите III степена, укупне површине обухвата површину од 656,85 ha, односно 37,08%, укупне површине Предела изузетних одлика „Рајац”, обухвата преостали део заштићеног подручја који није обухваћен режимом заштите I и II степена.

Члан 5.

На подручју Предела изузетних одлика „Рајац”, на површинама на којима је утврђен режим заштите III степена, спроводи се проактивна заштита, где се могу вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора.

Осим забране радова и активности које су као такве утврђене чланом 35. Закона о заштити природе, на површинама на којима је утврђен режим заштите III степена, забрањује се и:

- 1) изградња индустријских објеката;
- 2) изградња објеката за производњу обновљивих изора енергије у комерцијалне сврхе;
- 3) изградња пољопривредних и других привредних објеката и објеката комуналне, саобраћајне и енергетске инфраструктуре чије грађење и реконструкција или рад може негативно утицати на квалитет ваздуха, вода, земљишта, живог света, шума, лепоте предела и нарушити амбијенталне вредности природног добра и његове околине;
- 4) образовање депонија;
- 5) изградња хидроенергетских објеката (брана – акумулација), укључујући и регулацију и преграђивање водотока или њихових делова;
- 6) промена намене водног, пољопривредног, шумског и ливадског земљишта, осим у случајевима прописаним Законом;
- 7) вршење земљаних, грађевинских, шумарских и других радова којима се могу нарушити естетске и амбијенталне вредности заштићеног простора и погоршати карактеристике и његове примарне вредности;
- 8) каптирање извора;
- 9) извођење свих активности које могу довести до нарушавања постојећих и потенцијалних објеката и елемената геонаслеђа;
- 10) изградња јавних скијалишта, гондола и објеката висинског превоза;
- 11) изградња и реконструкција стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинског подручја за која нису донета планска документа;
- 12) експлоатација минералних сировина у зонама непосредне и уже заштите изворишта водоснабдевања, у близини насеља или туристичког подручја, на подручју или у близини заштићене околине непокретних културних добара;
- 13) отварање мајдана техничког камена;

- 14) преоравање земљишта, крчење шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе ерозије и промене изгледа предела;
- 15) изградња складишта индустријске робе и грађевинског материјала;
- 16) изградња мањих објеката који служе за сакупљање и складиштење неопасног отпада;
- 17) изградња септичких јама пропусног типа и свако испуштање отпадних и осочних вода у водотоке и земљиште;
- 18) чиста сеча шума, осим у случајевима прописаним Законом о шумама;
- 19) разоравање пашњака и ливада;
- 20) уношење инвазивних и алохтоних врста.

Радови и активности ограничавају се на:

- 1) изградњу мањих објеката туристичког смештаја, угоститељства и туристичке инфраструктуре у традиционалном стилу, а на основу планске документације;
- 2) формирање шумских и пољопривредних монокултура;
- 3) изградњу, одржавање, односно реконструкцију постојећих јавних, сеоских и шумских путева;
- 4) начин газдовања на површинама на којима се истраживањима потврди присуство строго заштићених дивљих биљних и животињских врста, које су ретке и угрожене и за које су потребне додатне мере заштите;
- 5) уређење, одржавање и реконструкција заштићених и других културно-историјских објеката и њихове околине;

Члан 6.

На подручју Предела изузетних одлика „Рајац”, на површинама на којима је утврђен режим заштите II степена спроводи се активна заштита ради очувања и унапређења природних вредности, посебно кроз мере управљања популацијама дивљих биљака и животиња, одржање и побољшање услова у природним стаништима и традиционално коришћење природних ресурса.

Осим забране радова и активности, које су као такве утврђене чланом 35. Закона о заштити природе и члана 5. ове уредбе, у режиму заштите II степена забрањује се и:

- 1) изградња и реконструкција стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава и викенд објеката изван грађевинског подручја за која нису донета планска документа;
- 2) површинска и подземна експлоатација минералних сировина;
- 3) отварање мајдана техничког камена;
- 4) извођење геолошких истраживања која подразумевају израду истражних објеката (бушотине, раскопи, усеци, засеци и сл.);
- 5) измена морфологије терена, односно извођење радова који би могли да униште или наруше геоморфолошке и хидролошке карактеристике подручја, као и станишта строго заштићених, ретких и угрожених биљних и животињских врста;
- 6) превођење вода и измена хидродинамичких карактеристика и режима потока и река, као и сви други радови и интервенције које могу утицати на измену хидролошког режима подземних и површинских вода;
- 7) предузимање радњи и активности које би уништиле, измениле или нарушиле геоморфолошке и хидролошке карактеристике водопада Црквине;
- 8) редовно газдовања односно, спровођење само санитарне сече, ради заштите изворишта на површинама у 48, 49 и 50-ом одељењу ГЈ „Рајац–Острвица”;

9) прекид склопа јачих рамера до периода потпуне зрелости састојине као и дужином подмладног раздобља од 20 година приликом извођења сеча обнављања

10) преоравање земљишта, крчење шума и обављање других радњи на местима и на начин који могу изазвати процесе ерозије и промене изгледа предела;

11) постављање табли и других обавештења на стаблима;

12) неконтролисано сакупљање лековитог биља;

13) постављање осматрачница и видиковаца за посетиоце у непосредној близини гнезда ретких и угрожених строго заштићених врста птица и места размножавања других ретких и угрожених дивљих врста животиња;

14) сакупљање и стављање у промет свих врста биљака и животиња из уредбе којом се уређује стављање под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне;

15) сакупљање, оштећење, хватање, убијање и узнемиравање свих врста биљака и животиња из правилника којим се прописује проглашење и заштита строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива.

Радови и активности ограничавају се на:

1) активности на извођењу хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката и слично;

2) употребу инсектицида у пољопривреди применом метода интегративне и биолошке заштите усева;

3) примену одговарајућих биолошких мера против фитопатолошких и ентомолошких обољења шума;

4) активности у вези са унапређењем популација ретких и угрожених биљних и животињских врста;

5) изградњу, доградњу, адаптацију и реконструкцију постојећих економских објеката у функцији пољопривредне производње и за потребе пољопривредних домаћинстава;

6) одржавање јавних, сеоских и шумских путева;

7) уређење, одржавање и реконструкцију заштићених и других културно-историјских објеката и њихове околине.

Члан 7.

На подручју Предела изузетних одлика „Рајац”, на површинама на којима је утврђен режим заштите I степена спроводи се строга заштита, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

Осим забране радова и активности које су као такве утврђене чланом 35. Закона о заштити природе и чл. 5. и 6. ове уредбе, у режиму заштите I степена забрањује се и:

1) сви радови и активности, осим научних истраживања и строго контролисаних активности усмерених ка очувању и унапређивању постојећег стања екосистема;

2) коришћење природних ресурса;

3) изградња објеката.

Радови и активности ограничавају се на:

1) научна истраживања и праћење природних процеса;

2) контролисану (бројно, временски и просторно) посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе;

3) обележавање граница;

4) спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, елементарних непогода и удеса, појава биљних и животињских болести и пренамножавања штеточина, уз сагласност министарства надлежног за послове заштите животне средине (у даљем тексту: Министарство).

Члан 8.

Предео изузетних одлика „Рајац” поверава се на управљање Туристичкој организацији Горњи Милановац (у даљем тексту: Управљач).

У обављању законом утврђених послова управљања заштићеним подручјем, Управљач је овлашћен и дужан нарочито да: организује чуварску службу; обележи заштићено подручје и подручје заштитне зоне; донесе план управљања, годишњи програм управљања и акт о унутрашњем реду и чуварској служби; води евиденције о природним вредностима и људским активностима; обавештава кориснике заштићеног подручја о могућностима за обављање радова и активности; учествује у поступку утврђивања накнаде за ускраћивање или ограничавање права коришћења; издаје сагласности и одобрења; прати стање и води евиденције о природним вредностима, непокретностима и људским активностима; утврђује и наплаћује накнаде за коришћење заштићеног подручја.

Члан 9.

Очување, унапређење, одрживо коришћење и приказивање природних и других вредности Предела изузетних одлика „Рајац” спроводи се према плану управљања који доноси Управљач на период од десет година (у даљем тексту: План управљања), са садржином и на начин прописан законом којим се уређује заштита природе.

План управљања садржи циљеве и приоритетне задатке очувања повољног стања заштићеног подручја, као и превентивне мере заштите од пожара у складу са законом којим се уређује заштита од пожара и прописима донетим на основу тог закона.

План управљања Управљач доноси и доставља Министарству најкасније у року од десет месеци од дана ступања на снагу ове уредбе.

У поступку давања сагласности на План управљања, Министарство прибавља мишљења министарстава надлежних за послове науке, просвете, туризма, просторног планирања, водопривреде, рударства, пољопривреде, шумарства и финансија.

Управљач је дужан да једном у три године анализира спровођење Плана управљања и остварене резултате и по потреби изврши његову ревизију.

До доношења Плана управљања, Управљач врши послове на основу годишњег програма управљања који је дужан да донесе и достави Министарству на сагласност у року од 60 дана од дана ступања на снагу ове уредбе.

Годишњи програм управљања из става 6. овог члана садржи нарочито: сажет приказ природних и других вредности заштићеног подручја, циљева заштите и одрживог коришћења, могућности и ограничења за њихово остваривање; детаљан приказ годишњих задатака на чувању, одржавању, унапређењу, приказивању и одрживом коришћењу заштићеног подручја за потребе науке, образовања, рекреације и туризма и укупног социо-економског развоја; приказ конкретних послова на изради и доношењу управљачких докумената, првенствено Плана управљања, акта о унутрашњем реду и чуварској служби и акта о накнади за коришћење заштићеног подручја; приказ задатака на обележавању заштићеног подручја, заснивању информационог система и противпожарној заштити; приказ субјеката и организационих и материјалних услова за извршења програма, висине и извора потребних финансијских средстава.

Члан 10.

Управљач је дужан да обезбеди спровођење режима заштите, односно унутрашњи ред и чување заштићеног подручја у складу са правилником о унутрашњем реду и чуварској служби који доноси уз сагласност Министарства у року од шест месеци од дана ступања на снагу ове уредбе.

У оквиру садржине прописане Законом о заштити природе, правилником се ближе утврђују забрањени радови и активности, као и правила и услови обављања радова и активности који су допуштени на подручју Предела изузетних одлика „Рајац”. Правилник се објављује у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Члан 11.

Управљач је дужан да на прописан начин обележи Предела изузетних одлика „Рајац”, његове спољне границе и границе површина, односно локалитета са режимом заштите I, II и III степена најкасније у року од годину дана од дана ступања на снагу ове уредбе.

Управљач је дужан да у сарадњи са Републичким геодетским заводом и Заводом за заштиту природе Србије, изврши идентификацију граница Предела изузетних одлика „Рајац”, на терену, дигиталној ортофото карти и катастарском плану, у року од 12 месеци од дана ступања на снагу ове уредбе.

Члан 12.

Управљач ће у року од две године од дана ступања на снагу ове уредбе израдити софтверско решење о природним и створеним вредностима, непокретностима, активностима и другим подацима од значаја за управљање Предела изузетних одлика „Рајац”.

Члан 13.

Управљач може прогласити рибарско подручје у оквиру граница Предела изузетних одлика „Рајац”, на основу претходно прибављене сагласности министра надлежног за послове животне средине, у складу са законом којим се уређује заштита и одрживо коришћење рибљег фонда.

Члан 14.

Висину накнаде за коришћење Предела изузетних одлика „Рајац”, својим актом утврђује управљач, у складу са законом који дефинише накнаде за коришћење јавних добара.

Члан 15.

Управљач је дужан да у року од шест месеци од дана ступања на снагу ове уредбе, формира Савет корисника у циљу међусобне сарадње и обезбеђивања интереса локалног становништва и других корисника заштићеног подручја.

Члан 16.

Забране и ограничења прописане овом уредбом, не односе се на војне објекте, комплексе, инсталације и приступне путеве, који су изграђени или се планирају градити за потребе Војске Србије, као и активности које Војска Србије изводи или ће изводити за потребе одбране Републике Србије.

Члан 17.

Средства за спровођење Плана управљања Предела изузетних одлика „Рајац”, обезбеђују се из буџета Републике Србије, од накнаде за коришћење заштићеног подручја, прихода остварених обављањем делатности Управљача и из других извора у складу са законом.

Члан 18.

Планска документа, планови, програми и основе из области рударства, енергетике, саобраћаја, шумарства, ловства, управљања рибљим фондом, водопривреде, пољопривреде и туризма и других делатности од утицаја на природу, а који се односе на коришћење природних ресурса и простора у заштићеном подручју Предела изузетних одлика „Рајац”, усагласиће се са Просторним планом Републике Србије, овом уредбом и Планом управљања из члана 10. ове уредбе.

Планови, програми и основе из става 1. овог члана, доносе се уз предходну сагласност министра надлежног за послове заштите животне средине.

Члан 19.

Ова уредба ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број:

У Београду, 2024. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Милош Вучевић,

с.р